

MOKYMASIS VISĄ GYVENIMĄ: KŪRYBIŠKUMO IR LAIMĖS ASPEKTAI

Dr. Algirdas Monkevičius

Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, Politikos mokslų katedra.
Valakupių g. 5, LT-10101 Vilnius
Telefonas (8 5) 274 0638
Elektroninis paštas algirdas.m@mrni.eu

*Pateikta 2010 m. rugsėjo 15 d.
Parengta spausdinti 2010 m. lapkričio 9 d.*

Santrauka

Gilesnis supratimas, kaip žmonės pasiekia pasitenkinimą gyvenimu arba nuo jo nutolsta, koks čia švietimo vaidmuo, – svarbus ne tik tyrėjams, bet ir politikos kūrėjams, švietimo administratoriams, vadybininkams, socialiniams darbuotojams bei visiems, besirūpinantiems žmonių gerove. Darbe apžvelgiama mokslinė literatūra, išryškinant svarbiausius laimingo gyvenimo veiksnius, atskleidžiant suaugusiųjų švietimo, kūrybiškumo ir laimės ryšius. Analizuojami šių ryšių raiškos ypatumai Lietuvoje, interpretuojant mokslo šaltinyje paskelbtus mūsų šalies suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime tyrimo duomenis (2009), pateikiamos grafinės rezultatų iliustracijos.

Svarbiausios darbo išvados yra šios. Šiuolaikinėje visuomenėje mokymasis, kūrybiškumas ir laimė yra esminiai bei glaudžiai tarpusavyje susiję asmenybės bruožai. Žmonių laimė turėtų būti veiksmingos švietimo politikos tikslas, taip pat ir sėkmingo švietimo įrankis, todėl šių aspektų gilesnis tyrimas tampa vienu iš svarbesnių švietimo politikos analizės uždavinių. Lietuvoje mokymasis suaugusiems žmonėms labiausiai padeda stiprinti teigiamą požiūrį į save, skatina savigarbą, pasitikėjimą savo jėgomis. Kitas stiprus veiksnys yra įsitraukimas į prasmingą veiklą, galimybė joje tobulėti. Mokymasis taip pat susijęs su palankiais šeimos ir artimų draugų santykiais. Truputį mažesnę, bet svarbią įtaką mokymasis daro besimokančiųjų refleksijoms, susijusioms su geresnėmis įsidarbinimo, karjeros galimybėmis, finansine padėtimi, bendruomenės santykiais. Daugiau kaip trečdaliui mokymasis yra malonus laisvalaikis.

Pagrindinės sąvokos: gerovė, gyvenimo kokybė, suaugusiųjų mokymasis, švietimo politika.

Įvadas

Tyrimo objektas – mokymosi visą gyvenimą ir laimės santykis.

Tyrimo problema gali būti išreikšta klausimu: kaip žmonių mokymasis yra susijęs su kūrybiškumu ir laime?

Tyrimo tikslas – išryškinti mokymosi visą gyvenimą, kūrybiškumo ir laimės ryšio svarbiausius bruožus ir įvertinti jų raiškos savitumą, interpretuojant Lietuvos suaugusiųjų dalyvavimo formaliajame švietime tyrimo (2009) duomenis.

Tyrimo metodai – mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, duomenų interpretavimas.

Aktualumas. Antroje XX a. pusėje susiformavęs požiūris, kad pagrindinė gerovės kūrimo priemonė yra ekonomikos plėtra ir žmonių pajamų didinimas, daugelio ekspertų vertinamas kaip žlugęs mitas (Frey and Stutzer, 2002). Keletą dešimtmečių vyriausybės politikoje vyravę ekonominiai pažangos prioritetai neatnešė tikėtios naudos, nors bendrasis vidaus produktas ir žmonių pajamos bei turtas padidėjo daugiau nei du kartus, individualus pasitenkinimas gyvenimu beveik nepasikeitė, o depresijos lygis net padidėjo (Shah and Marks, 2004). Intensyvus materialijų gėrybių gausinimas pasaulyje nesusiaurino prarajos tarp turtingųjų ir vargšų, nesumažino politinio antagonizmo ir tarpkultūrinės nesantaikos, nepakirto kruvinių konfliktų, terorizmo šaknų. Nors į ekonominę gerovę nukreiptos strategijos pasiekia materialiosios gyvenimo kokybės taikinius, tačiau jos ne tik nepajėgia harmonizuoti

sudėtingus politinius bei socialinius santykius, bet dar ir prislegia žmoniją skaudžiais ekologiniais padariniais, prasidėjusia globalia klimato kaita, o individą stumia į vartojimo greitkelį. Dėl naujų technologijų vis įtaigesni reklamų srautai žmogų tiesiog persekioja, piršdami išlaidaus vartojimo stilių, priešdami jo sąmonėje naujų, „nepaprastai svarbių“ ir nesibaigiančių poreikių perspektyvą. Spirale įsisukęs daiktų bei malonumų vartojimo sukūrys asmenybę neša į vis aukštesnę materialinės kokybės erdvę, bet mažai priartina prie pasitenkinimo asmeniniu gyvenimu ir vidinės harmonijos, o neretai – nutolina.

Šioje pokyčių aplinkoje pasaulis ieško naujo pažangos orientyro ir juo dabartiniu metu tampa sudėtinė žmogaus ir visuomenės gyvenimo dimensija – laimė, subjektyvus gerovės aspektas, kuris negali būti tapatinamas su materialiąja gyvenimo kokybe. Faktas, kad per keliasdešimt metų labai padidėjęs ekonomikos produktyvumas nepakeitė žmonių pasitenkinimo gyvenimu, verčia keisti požiūrį į gerovę ir viešosios politikos kūrėjus. Politinio dėmesio naujai kuriamai gerovės sampratai pavyzdys – Europos Komisijos komunikatas „BVP ir kiti rodikliai pažangai kintančiame pasaulyje vertinti“ (2009), kuriame teigiama, kad *priemonės gyvenimo kokybei bei gerovei užtikrinti – tai pajamos, viešosios paslaugos, sveikata, laisvalaikis, turtas, mobilumas ir šviri aplinka. Taigi su šiais priežastiniais veiksniais susiję rodikliai yra labai svarbūs ir vyriausybėms, ir Europos Sąjungai. Be to, socialinių mokslų srityje nustatoma vis patikimesni tiesioginiai gyvenimo kokybės ir gerovės vertinimo matai, taigi atitinkami rezultatų rodikliai galėtų duoti nemažos naudos, jei būtų vertinami kartu su įdėtų pastangų rodikliais.*

Komentuodamas cituojamą komunikato aspektą, Europos komisaras S. Dimas pateikė Butano valstybės pavyzdį: jau kelintus metus čia taikomas „Bendras nacionalinės laimės“ indeksas, atspindintis gyvenimo standartus, sveikatą, švietimą, ekologinės sistemos įvairumą, kultūrinį gyvybiškumą bei įvairovę, gerą administravimą, bendruomenės jausmą ir psichologinę savijautą (Delfi, 2009).

1. Laimės veiksniai

Laimės teorijos pradininku laikomas Aristotelis. Plėtodamas Sokrato ir Platono filosofijos tradiciją, laimės idealą jis išreiškė sąvoka *eudaimonia*, nusakančia tokį individo gyvenimą, kuriame klestėjimas atitinka asmenybės potencialą. Aristotelio nuomone, šis potencialas lemia visą žmogaus gyvenimo kelią, žymiai svarbesnį už kasdieninio gyvenimo malonumus (Nettle, 2005). Aristotelio požiūriu, materialinė gerovė, sveikata, ryšys su kitais žmonėmis yra svarbūs elementai, tačiau, anot jo, pagrindinis laimingo gyvenimo veiksnys – tai nuolatinis proto lavinimas ir gilus bei nuoseklus mąstymas arba *kontempliacija*.

Klausimas – kas yra laimė ir nuo ko ji priklauso? – jaudino visų epochų mąstytojus, palaipsniui ryškėjant požiūriui, kad esminiai laimės bruožai yra subjektyvus žmonių pasitenkinimo gyvenimu jausmas, tobulėjimo pojūtis, pozityvūs jausmai santykiuose su kitais žmonėmis, visuomene.

K. Stefanssonas (2008) atkreipia dėmesį, kad mokslinėje literatūroje laimės sąvoka atspindi emocinius subjektyvios gerovės aspektus, malonios ir nemalonios gyvenimo patirties balansą, o kita artima sąvoka „pasitenkinimas gyvenimu“ (angl. life satisfaction) – išreiškia kognityvų vertinimą asmens reflektuojamo neatitikimo tarp lūkesčių ir gyvenimo pasiekimų.

B. Kuzmickas (2001), sakydamas, kad laimė yra savita, intymi, tiksliai nenusakoma bei sunkiai palyginama išgyvenimų visuma, pabrėžia laimės priklausomybę ir nuo paties žmogaus poelgių, siekių pastangų, pažiūrų, ir nuo artimiausios aplinkos, istorinių įvykių bei aplinkybių.

Iš tiesų, nors laimė yra subjektyvus asmenybės ir gyvenimo santykis, ji turi ir objektyvias charakteristikas. Smegenų ląstelių ir genų tyrimai (Lyubomirsky, 2008) leido pagrįsti išvadas, kad 50 proc. žmogaus laimės lemia genetiškai užkoduoti polinkiai ir jų ugdymas. 10 proc. laimės lemia demografiniai veiksniai ir gyvenimo aplinkybės – amžius, rasė, lytis, išsilavinimas, šeimininė padėtis, pajamos, turtas, darbas, savitarpio santykiai. Likusius 40 proc. kontroliuojame mes patys, sąmoningai rinkdami prasmingą veiklą, užmegzdami pažintis, formuodami savo pažiūras ir įgyvendindami svajones. Gyvenime vyksta sudėtinga paveldėtų nuostatų ir kintančių aplinkybių sąveika, kuri nemaža dalimi priklauso nuo asmens sąmoningų pastangų. Tačiau visada lieka tam tikros sąmoningo laimės siekimo ribos, susijusios su genetinė prigimtimi ir įvairiomis objektyviomis aplinkybėmis, kurių žmogus negali rinktis.

Sociologai apie laimę sprendžia, klausdami žmonių, kaip jie patys suvokia ir vertina savo gerovę, kas daro juos laimingus, o kas – nelaimingus. Laimė siejama su asmens pasitenkinimu savo būtimi ir džiaugsmo būseną. Pavyzdžiui, R. Layardas (2005) laimę apibrėžia kaip emocinį gėrį – gyvenimo džiaugsmą ir troškimą, kad šis jausmas išliktų.

R. Layardo požiūriu svarbiausi (centriniai) yra septyni laimės veiksniai:

- 1) šeimos tarpusavio santykiai,
- 2) finansinė būklė,
- 3) darbas,

- 4) bendruomenė ir draugai,
- 5) sveikata,
- 6) asmeninė laisvė,
- 7) asmeninės vertybės.

NEF (New Economics Foundation) ekspertai (2009) siūlo telkti dėmesį į penkis asmeninius ir du socialinius gerovės dėmenis.

Asmeniniai:

- 1) emocinė gerovė,
- 2) teikiantis pasitenkinimą gyvenimas,
- 3) gyvybingumas (energingumas, sveikata, fizinis aktyvumas),
- 4) atsparumas ir savigarba,
- 5) pozityvus funkcionalumas (autonomija, kompetencija, įsitraukimas į prasmingą veiklą).

Socialiniai:

- 1) tarpusavio santykiai artimų žmonių aplinkoje,
- 2) pasitikėjimo ir bendrumo jausmas platesnėje bendruomenėje.

Kai kurie autoriai, pavyzdžiui J. Lofvenius (2006), pastebi, kad kiekybiniuose laimės tematikos tyrimuose dažnai apeinamas klausimas, kokios įtakos subjektyviai gerovei turi individualus gero gyvenimo suvokimas. Socialinio konstravimo teorijos šalininkai teigia, kad gero gyvenimo suvokimas priklauso nuo asmens amžiaus, lyties, socialinės padėties, tautybės ir panašių ypatybių. Suprasti, kodėl tą pačią gyvenimo situaciją žmonės neretai vertina gana skirtingai, padeda kokybinio tyrimo metodai.

2. Laimė ir kūrybiškumas

Kūrybiškumas dažnai suprantamas kaip asmenybės gebėjimas iškelti naujas idėjas, savarankiškai mąstyti, nestereotipiškai, greitai orientuotis, esant sudėtingai situacijai, lengvai ir netipiškai įveikti kylančias problemas. Nuodugnesnė sociologinė analizė atskleidžia socialinius kūrybiškumo aspektus. Kūrybiškumas sociologinėje literatūroje (Gardner 1994, Csikszentmihalyi, 1997) nagrinėjamas kaip socialinė sąveika – asmenybės, žinių bei gebėjimų sferos ir visuomenės (institucionalizuotų normų, kriterijų ir atlygių) dinamiškas santykis. Šioje socialinėje sąveikoje pasireiškiantys vidiniai ir išoriniai veiksniai yra susiję su asmenybės laime. Viena vertus, sėkminga interakcija, kai asmenybė įgyvendina naują prasmingą tikslą ir sulaukia palankaus bendruomenės įvertinimo, yra stiprus laimės veiksnys. Kita vertus – esant laimingesnei būsenai žmogus turi geresnes galimybes atskleisti savo kūrybinius gebėjimus, panaudoti žinias ir naujoviškai siekti socialiai reikšmingo tikslo. Vadybos srities specialistai taip pat vertina kūrybiškumo ir laimės ryšį, kaip svarbų sėkmingos veiklos motyvavimo aspektą. Pavyzdžiui, verslo eksperto A. Kjerulfo (2007) nuomone, darbuotojų laimė yra esminis bendrovių spartaus ir efektyvaus augimo veiksnys dėl trijų svarbiausių priežasčių:

- 1) laimingi žmonės kelia daugiau idėjų,
- 2) laimingi žmonės pasitiki naujomis idėjomis,
- 3) laimingi žmonės sėkmingai įgyvendina naujas idėjas.

Tačiau, kaip pastebi B. Kuzmickas (2001), kūrybiški žmonės dažnai stokoja ne gabumų, bet darbštumo, patys savaime gabumai toli nenuveda, jei žmogus yra menkas kaip asmenybė. Paviršutiniškas, dalinis, o ne asmenybinis nusiteikimas kūrybinei veiklai neatneša sėkmės, o ilgainiui sukelia nepasitenkinimą savimi ir pavydą tiems, kuriuos lydi sėkmė. Tai kūrybišką žmogų gali tolinti nuo laimės. Savo laimės galimybes žmogus didina augdamas ir tobulėdamas kaip asmenybė.

Taigi gabumai yra svarbi žmogaus laimės prielaida, o laimingas žmogus pajėgus efektyviai dalyvauti interaktyviai kuriant naujoves. Savaime individo kūrybiškumo potencialas neatsiskleidžia, tam būtinos asmens pastangos nuolat mokytis ir produktyviai dirbti.

3. Suaugusiųjų mokymasis ir laimė

Nors iki šiol trūksta tikslų ir nuodugnių tyrimų, pagrindžiančių suaugusiųjų mokymosi ir laimės sąsajas, dauguma tyrėjų akivaizdžiu dalyku laiko teigiamą mokymosi įtaką asmeninei laimei. NEF ekspertai (New Economics Foundation, 2009) teigia, kad mokymasis skatina socialinę sąveiką ir stiprina savigarbą bei kompetencijos jausmą. Be to, į naujoves nukreipti asmeniniai tikslai lemia elgseną, kuri siejasi su didėjančiu pasitenkinimu savo gyvenimu.

N. Nodding (2003) tyrimai rodo, kad žmonių laimė ir švietimas yra glaudžiai bei giliai susiję. Švietimo politikos požiūriu šis jų ryšys reikalauja dėmesio – *laimė turėtų būti švietimo tikslas, o geras švietimas turėtų labai prisidėti prie asmeninės ir kolektyvinės laimės.*

Akivaizdi dabartinės švietimo politikos tendencija atsispindi UNESCO (2008), Europos Sąjungos ir daugelio pasaulio šalių politinėse darbotvarkėse – švietimo strategijos perorientuojamos nuo ekonominių tikslų į tikslus, kuriuos iškelia besiformuojantis „laimės mokslas“.

Psichologų tyrimų (New Economics Foundation, 2009) išvadose pabrėžiama, kad mokymasis svarbus ne tik vaikystėje arba jaunystėje, bet ir nuolat kasdieniniame žmogaus gyvenime visose amžiaus grupėse. Todėl politika, kuri skatina suaugusiųjų mokymąsi, suteikia galimybes žmonėms plėtoti naujus gebėjimus, stiprinti socialinius ryšius ir jausti, kad yra labiau pajėgūs susidoroti su gyvenimo iššūkiais.

P. A. Gouthro (2008) nuomone, mokymasis visą gyvenimą padeda žmonėms įsivardinti, daugiau uždirbti, išsaugoti psichinę ir fizinę sveikatą, skatina veiklumą, savarankiškumą, socialinį kompetentingumą, pilietinį aktyvumą, bendruomeniškumą ir jausmą, kad esi „savo likimo kalvis“.

J. Fieldo (2009) požiūriu, veiksminga mokymosi visą gyvenimo sistema yra esminis civilizuoto gyvenimo bruožas. Ir nors suaugusieji nori mokytis dėl daugelio kitų priežasčių, nepaisant to pats žinojimas, kad suaugusiųjų mokymasis turi didelės įtakos žmogaus klestėjimui visą gyvenimą, yra labai svarbus naujam visuomenės tipui – besimokančiai visuomenei, kurią dabartiniu metu bandome kurti. Viena iš svarbiausių besimokančios visuomenės ypatybių yra inovacijomis grindžiamas darnus vystymasis, neatsiejamas nuo žmonių kūrybiškumo ugdymo.

Taigi edukacinių procesų tyrėjai yra pagrindę suvokimą, kad mokymasis, kūrybiškumas ir laimė – glaudžiai tarpusavyje susiję šiuolaikinėje visuomenėje gyvenančios asmenybės esminiai bruožai. Žmonių laimė turėtų būti veiksmingos švietimo politikos tikslas, taip pat – sėkmingo švietimo įrankis.

4. Lietuvos suaugusiųjų mokymasis ir laimės veiksniai

Šiame darbe užsibrėžta ne tik išryškinti suaugusiųjų mokymosi, kūrybiškumo ir laimės ryšio svarbiausius bruožus, bet ir įvertinti jų raiškos savitumą interpretuojant Lietuvos suaugusiųjų dalyvavimo formaliajame švietime tyrimo duomenis (Dromantienė ir kt., 2009).

Tyrimas, kurį atliko Mykolo Romerio universiteto mokslininkai, yra integrali tarptautinio projekto „Mokymosi visą gyvenimą visuomenės Europoje link: švietimo sistemos indėlis“ dalis. Apklausti 994 suaugę asmenys: 147, besimokantys ISCED 1–2 pakopoje, atitinkamai 296 – ISCED 3, 294 – ISCED 4 ir 257 – ISCED 5–6 pakopose. Respondentų atranka atlikta taikant daugiapakopės/klasterinės ir netikimybinės stratifikuotos kvotinės atrankos būdų kombinaciją. Besimokantieji ISCED 1–2 pakopoje apklausti taikant struktūruoto interviu metodą, besimokantiems aukštesnėse pakopose taikytas grupinės apklausos metodas. Lauko tyrimo darbus atliko Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“ nuo 2007 m. balandžio iki 2007 m. gruodžio mėnesio.

Tyrimu buvo siekiama gauti išsamią palyginamąją informaciją apie suaugusiųjų švietimo situaciją. Ir nors tiesiogiai nebuvo keliamas uždavinys tirti kokius nors žmonių laimės aspektus, esminė tyrėjų prielaida, kad *patys besimokantys suaugusieji gali geriausiai kritiškai įvertinti ir savo asmeninę mokymosi patirtį, ir mokymosi visą gyvenimą sąlygas*, atveria metodologinę erdvę plačiau interpretuoti šio empirinio tyrimo duomenis. Taigi mūsų nagrinėjamos temos atveju itin svarbus *socialinis psichologinis požiūris, kuriuo buvo grindžiamas besimokančių suaugusiųjų elgsenos tyrimas, įvertinant ne tik jų asmeninę situaciją (pvz., šeimyninę padėtį arba profesinės veiklos patirtį), bet ir platesnį socialinį ekonominį kontekstą bei jo poveikį individų elgsenai ir nuostatoms*.

Remiantis anksčiau autoriaus atlikta laimės sampratos teorine analize, Lietuvos suaugusiųjų dalyvavimo formaliajame švietime tyrimo duomenims interpretuoti buvo taikomi šie laimės veiksniai – kriterijai:

- 1) šeimos ir artimų draugų santykiai,
- 2) finansinė būklė, pajamos,
- 3) įsidarbinimo, karjeros galimybės,
- 4) teigiamas požiūris į save, savigarba, pasitikėjimas savo jėgomis ir gebėjimais,
- 5) įsitraukimas į prasmingą veiklą, galimybė joje tobulėti,
- 6) bendruomenės santykiai, pasitikėjimo ir bendrumo jausmas,
- 7) įdomus, turiningas laisvalaikis.

Apklauskos duomenų standartinėse lentelėse buvo nustatytos trys su pasirinktais laimės veiksniais besisiejiančios sritys, atspindinčios respondentų mokymosi paskatas, pasitenkinimą ir asmeninių santykių pokyčius (toliau skliausteliuose nurodomos atitinkamos naudojamo mokslo šaltinio turinio pozicijos):

- 1) respondentų (-čių) mokymosi pagal pasirinktą studijų/mokymo programą motyvai (2.5.1),
- 2) besimokančiųjų pasitenkinimas įvairiais studijų proceso aspektais (2.6.2),
- 3) patirtis/parama, kurią respondentai (-ės) gauna besimokydami/studijuodami (2.21).

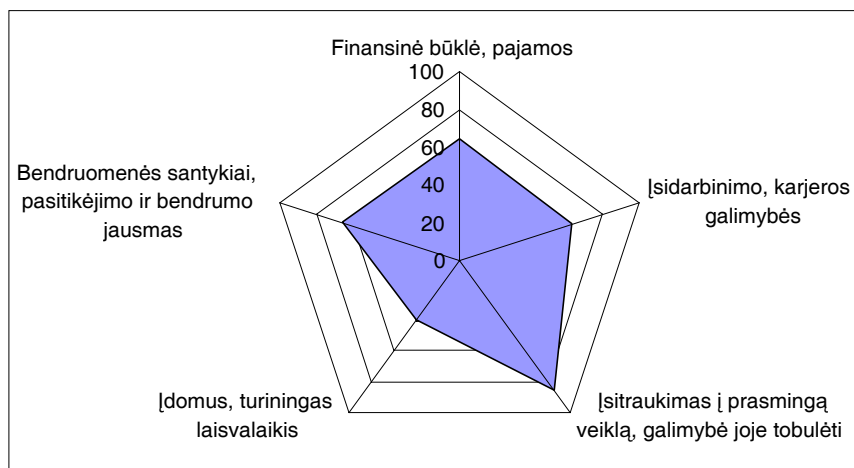
Kiekvienoje nustatytoje apklausos duomenų srityje analizės metu buvo atrinkti operacionalūs minėtų septynių laimės veiksnių požymiai (empirinio tyrimo metu užduoti klausimai bei atitinkami atsakymų ji juos variantai). Pagal pasirinktus požymius sugrupavus apklausos duomenis, apskaičiuoti su laimės veiksniais sietinų preferencijų procentiniai dydžiai. Laimės veiksnių, jų empirinių požymių ir procentinių rodiklių suvestinės pagal analizuotas sritis pateikiamos 1–3 lentelėse ir grafiškai pavaizduotos 1–3 paveiksluose.

Nustatytas laimės veiksnių empirinių požymių intensyvumas išryškina būdingiausius suaugusiųjų mokymosi ir laimės santykio bruožus. Beveik visiems suaugusiems žmonėms mokymasis padeda stiprinti teigiamą požiūrį į save, skatina savivarbą, pasitikėjimą savo jėgomis. Kitas stiprus veiksnys yra įsitraukimas į prasmingą veiklą, galimybė joje tobulėti. Mokymasis taip pat susijęs su palankiais šeimos ir artimų draugų santykiais. Truputį mažesnę, bet svarbią įtaką mokymasis daro besimokančiųjų refleksijoms, susijusioms su geresnėmis įsidarbinimo, karjeros galimybėmis, finansine padėtimi, bendruomenės santykiais. Daugiau kaip trečdaliui mokymasis yra malonus laisvalaikis.

Lietuvos suaugusiųjų dalyvavimo formaliajame švietime tyrimo duomenų interpretacija, leidusi išvelgti kai kurias ryškesnes mokymosi ir laimės ryšio ypatybes, yra tik specifinė iliustracija mokslinėje literatūroje esančio požiūrio, kad mokymasis skatina socialinę sąveiką ir turi didelės įtakos asmeninei laimei. Šių mokymosi visą gyvenimą ir laimės ryšio aspektų platesnis bei nuodugnesnis tyrimas yra itin svarbus viešosios politikos analizės uždavinys švietimo strategijų atnaujinimo etape.

1 lentelė. Laimės veiksniai ir mokymosi motyvai

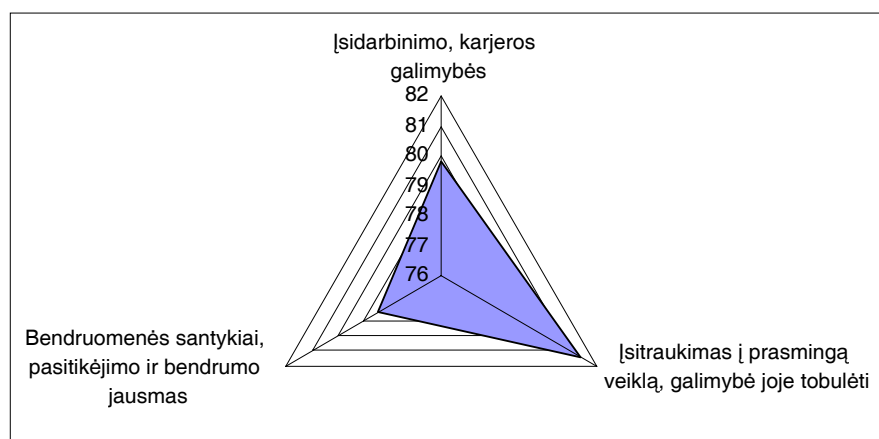
Laimės veiksniai	Mokymosi pagal pasirinktą programą motyvai	Proc. vyrų ir moterų (teigiami atsakymai)
Finansinė būklė, pajamos	Kad daugiau uždirbčiau (2.5.1, b) variantas)	64,5
Įsidarbinimo, karjeros galimybės	Kad gaučiau darbą/įsidarbinčiau (2.5.1, n) variantas)	62,4
Įsitraukimas į prasmingą veiklą, galimybė joje tobulėti	Kad įgyčiau žinių/patirties, naudingos kasdieniniame gyvenime (2.5.1, o) variantas)	84,8
Įdomus, turiningas laisvalaikis	Kad pailsėčiau nuo rutinos namie ir/ar darbe (2.5.1, g) variantas)	38,9
Bendruomenės santykiai, pasitikėjimo ir bendrumo jausmas	Kad sutikčiau naujų žmonių (2.5.1, r) variantas)	64,9

1 pav. Laimės veiksniai ir mokymosi motyvai, proc.

2 lentelė. Laimės veiksniai ir pasitenkinimas mokymosi eiga

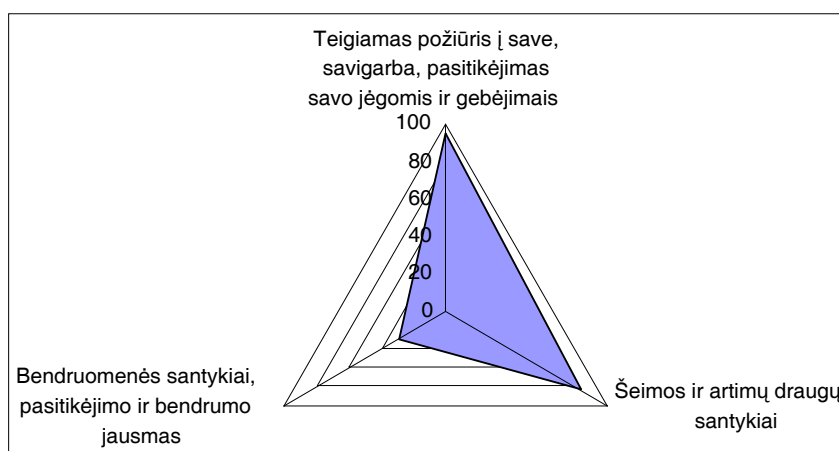
Laimės veiksniai	Respondentų pasitenkinimas mokymosi eiga	Proc. vyrų ir moterų (teigiami atsakymai)
Įsidarbinimo, karjeros galimybės	Tenkina tai, kuo Jūs galėtumėte užsiimti baigęs (-usi) šias studijas/mokslą (2.6.2, e) variantas)	79,8
Įsitraukimas į prasmingą veiklą, galimybė joje tobulėti	Bendra visos studijų/mokymo programos eiga (2.6.2, a) variantas)	81,4
Bendruomenės santykiai, pasitikėjimo ir bendrumo jausmas	Bendras mikroklimatas švietimo įstaigoje (2.6.2, b) variantas)	78,4

2 pav. Laimės veiksniai ir pasitenkinimas mokymosi eiga, proc.

3 lentelė. Laimės veiksniai ir parama, patirtis, kurią gauna besimokantieji

Laimės veiksniai	Patirtis/parama, kurią respondentai gauna besimokydami	Proc. vyrų ir moterų (teigiami atsakymai)
Teigiamas požiūris į save, savigarba, pasitikėjimas savo jėgomis ir gebėjimais	Aš tikiu, kad galiu baigti šią studijų programą (2.21, c) variantas)	95
Šeimos ir artimų draugų santykiai	Mano šeima mane palaiko/remia, kol aš mokausi (2.21, a) variantas)	83,6
Bendruomenės santykiai, pasitikėjimo ir bendrumo jausmas	Mano darbdavys skatina mane mokytis (2.21, e) variantas)	29

3 pav. Laimės veiksniai ir parama, patirtis, kurią gauna besimokantieji, proc.

Išvados

1. Viešojoje politikoje naujas pažangos orientyras dabartiniu metu yra sudėtinė žmogaus ir visuomenės gyvenimo dimensija – laimė, subjektyvus gerovės aspektas, kuris negali būti tapatinamas vien su materialiaja gyvenimo kokybe.

2. Kūrybiškumas, kaip socialinė sąveika, yra svarbus laimės veiksnys, laimė taip pat yra svarbi kūrybiškumo prielaida.

3. Mokymasis, kūrybiškumas ir laimė yra esminiai ir glaudžiai tarpusavyje susiję šiuolaikinėje visuomenėje gyvenančios asmenybės bruožai. Laimė turi būti veiksmingos švietimo politikos tikslas, taip pat – sėkmingo švietimo įrankis, todėl šių aspektų gilesnis tyrimas tampa vienu iš svarbesnių švietimo politikos analizės uždavinių.

4. Lietuvoje mokymasis suaugusiems žmonėms padeda stiprinti teigiamą požiūrį į save, skatina savigarbą, pasitikėjimą savo jėgomis. Kitas stiprus veiksnys yra įsitraukimas į prasmingą veiklą, galimybė joje tobulėti. Mokymasis taip pat susijęs su palankiais šeimos ir artimų draugų santykiais. Truputį mažesnę, bet svarbią įtaką mokymasis daro besimokančiųjų refleksijoms, susijusioms su geresnėmis įsidarbinimo, karjeros galimybėmis, finansine padėtimi, bendruomenės santykiais. Daugiau kaip trečdaliui mokymasis yra ir malonus laisvalaikis.

Literatūra

1. Briuselis nori linksmesnio rodiklio nei BVP [interaktyvus], 2009. [Žiūrėta 2010-04-14]. <<http://www.delfi.lt/news/economy/business/article.php?id=23964127>>.
2. Csikszentmihalyi, M. Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention. New York: HarperCollins, 1997.
3. Delfi, Naujienų portalas [interaktyvus], 2009 [žiūrėta 2009-12-30]. <www.delfi.lt>.
4. Dromantienė, L. ir kt. Lietuvos suaugusiųjų dalyvavimo formaliajame švietime tyrimas. Standartinės lentelės ir pagrindiniai tyrimo duomenys: mokslo šaltinis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009.
5. Education for sustainable development: linking learning and happiness. UNESCO, 2008.
6. Gardner, H. E. Creating Minds: An Anatomy of Creativity Seen Through the Lives of Freud, Einstein, Picasso, Stravinsky, Eliot, Graham, and Gandhi, Basic Books, New York, 1994.
7. GDP and beyond Measuring progress in a changing world COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL AND THE EUROPEAN PARLIAMENT Brussels, 20.8.2009COM, 2009.
8. Gouthro, P. A. Lifelong Learning and the Pursuit of Happiness: Questioning the Agenda for Adult Education. Mount Saint Vincent University, 2008.
9. Field, J. Well-being and Happiness. National Institute of Adult Continuing Education (England and Wales), 2009.
10. Frey, B. S. and Stutzer A. Happiness and Economics: How the economy and institutions affect human well-being, Princeton NJ.: Princeton University Press, 2002.
11. Kjerulf, A. Happiness is good for business / Happy Hour is 9 to 5 - How to Love Your Job, Love Your Life and Kick Butt at Work [interaktyvus]. 2007 [Žiūrėta 2010-08-20]. <<http://positivesharing.com/happyhouris9to5/bookhtml/happyhouris9to5overview.html>>.
12. Kuzmickas, B. Laimė, asmenybė, vertybės. Monografija. Vilnius: LTU Leidybos centras, 2001.
13. Layard, R. Happiness: Lessons from a new science. New York: Penguin, 2005.
14. Lyubomirsky, S. The How of Happiness. A New Approach to Getting the Life You Want. Penguin, 2008.
15. Löfvenius, J. The construction of happiness: a qualitative approach to happiness research [Žiūrėta 2010-08-20]. <<http://en.scientificcommons.org/21329102>>.
16. Nettle, D. Happiness. The science beyond your smile. Oxford: Oxford university press, 2005.
17. New Economics Foundation. National Accounts of Well-being. Bringing real wealth onto the balance sheet [interaktyvus], 2009 [žiūrėta 2010-08-20]. <http://www.neweconomics.org/sites/neweconomics.org/files/National_Accounts_of_Well-being_1.pdf>.
18. Noddings, N. Happiness and education. Cambridge University Press, 2003.
19. Shah, H. and Marks, N. A well-being manifesto for a flourishing society, London: New Economics Foundation [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-14]. <<http://www.neweconomics.org/publications/well-being-manifesto-flourishing-society>>.
20. Stefansson, K. Getting Ahead of Ourselves/Bradshaw J. [Ed.] Social Security, Happiness and Well-being. International Studies on Social Security – Volume 14. Antwerp: Intersentia, 2008.
21. Veenhoven, R. THE FOUR QUALITIES OF LIFE. Ordering concepts and measures of the good life. Journal Of Happiness Studies. 2000, 1: 1–39.

LIFELONG LEARNING: ASPECTS OF CREATIVITY AND HAPPINESS

Dr. Algirdas Monkevičius

Mykolas Romeris University

Summary

Coherence between lifelong learning, creativity and happiness in the socio-cultural context is a subject of discussions for both social scientists and politics.

The objective of the present paper is to develop and interpret the leading characteristics of the interconnection between adult education, creativity and happiness on the basis of the data of a sociological research project 'Adult Learners in Lithuania', which was carried out in the frame of the international project LLL2010.

The main methods applied include: document analysis, secondary statistical analysis and interpretation of data.

The results of the study allow making several *main conclusions*. The study revealed that learning, creativity and education are essential and intimately connected features of an individual living in the modern society. For adult learners in Lithuania, education, first of all, helps increase self-esteem, stimulates self-respect and self-reliance. Secondly, a very important factor is engagement in meaningful activity and opportunities for self-perfection. Thirdly, adult learning is also notably related to close relationship with family, friends and others who provide support. To a lesser extent, education affects one's reflections on career opportunities and financial situation. Moreover, for more than one third of learners, learning is an enjoyable pastime.

Keywords: adult education, education policy, wellbeing, welfare.